

ПРО ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «РОЗМІЩЕННЯ ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА»

Постановка проблеми. Виробництво у широкому розумінні визначають як процес взаємодії людей з метою створення матеріальних благ. Разом з тим, вступаючи у взаємодію з природою для одержання матеріальних засобів існування, люди, як відомо, одночасно вступають у певні взаємини поміж собою – економічні відносини.

Таким чином, суспільне виробництво включає в себе: 1) сукупність відносин, котрі виникають у процесі взаємодії людей з природою з метою забезпечення необхідних умов існування та які схематично можливо відобразити «людина–техніка (засоби виробництва і технологія виробництва) – природа» і 2) сукупність соціально-економічних відносин.

Розвиток суспільного виробництва відбувається у часі і просторі. Регіональний розвиток суспільного виробництва в нашому розумінні можна визначити як просторовий аспект розвитку виробництва, котрий характеризується зміною його стану, переходом одного стану в інший, зміною просторової структури. Отже, суспільне виробництво завжди відбувається на конкретній території або інакше - в конкретному регіоні.

Будь-який регіон має специфічне поєднання природних та економічних умов і ресурсів, кожне з яких характеризується певним ступенем значимості. З іншого боку, конкретному виду виробництва властиві свої техніко-економічні і технологічні особливості, в силу яких виробництва орієнтуються в своєму розвитку на певні поєднання умов та ресурсів. Іншими словами, в конкретному регіоні формується такий набір або комплекс відносин взаємодії суспільства з природою «людина-техніка-природа», який на даному етапі розвитку найбільше відповідає поєднанню умов і ресурсів регіону. Тобто з усієї множини галузей матеріального виробництва розміщуються і набувають розвитку у конкретному регіоні ті, для яких є необхідні умови або, інакше кажучи, техніко-економічні особливості яких відповідають умовам і ресурсам регіону. Тим самим відбувається формування характерної для кожного регіону виробничої структури і системи економічних відносин.

Дослідженням стану і напрямів територіального розвитку виробництва займаються дисципліни, які входять до циклу регіонально-економічних наук. У наш час, лідируюче місце в розробці територіальних економічних проблем зайняла регіональна економіка. У той же час, поки ще немає єдиного загальноприйнятого визначення цієї науки. Якщо об'єктом вивчення майже всі дослідники вважають економіку регіону, а також національну економіку як систему взаємодіючих регіонів, то в питаннях предмета вивчення цієї науки досі продовжуються дискусії, що позначається на визначенні аспектів у регіональних економічних дослідженнях.

Аналіз останніх публікацій. На даний час при всій різноманітності дефініцій регіональної економіки можна виділити дві основні складові у визначеннях, на яких акцентується увага вчених. Першою складовою є те, що регіональна економіка – це наука, яка вивчає територіальні аспекти прояву економічних законів та економічних відносин, відтворювальних процесів, питання формування і розвитку фінансового потенціалу регіонів, грошово-кредитних відносин та міжбюджетних відносин з центром.

Що стосується другої складової предмета регіональної економіки – дослідження розміщення продуктивних сил, то тут точки зору вчених розходяться. Так,

О. Гранберг [3, с. 14], А. Мазур [6, с. 45], М. Некрасов [7, с. 23] включають розміщення продуктивних сил до предмета вивчення регіональної економіки. Е. Алаєв [2, с. 44], А. Пробст [8], М. Тимчук [9, с. 5-6] відносять проблеми розміщення продуктивних сил до компетенції такої науки як економічна географія. А. Адамеску, В. Кістанов, Н. Кістанов, Н. Копилов [1, с. 95], С. Дорогунцов, М. Фащевський, Л. Чернюк [4, с. 628] вважають розміщення продуктивних сил за предметом дослідження близькою до регіональної економіки наукою, однак відмічають, що між цими науковими дисциплінами існує певна відмінність. А. Єпіфанов, І. Сало [5, с. 36-37] також не включають розміщення продуктивних сил у предмет регіональної економіки.

Мета статті. Визначити основні складові предмета досліджень наукової дисципліни «розміщення промислового виробництва».

Виклад основного матеріалу. В економічній літературі термін «розміщення продуктивних сил» застосовується, в основному, у трьох значеннях: 1) для позначення розподілу по території господарських об'єктів або іншими словами – для характеристики та оцінки стану територіального розподілу підприємств різних галузей на певний час; 2) для позначення технології процесу розміщення як сукупності заходів, дій та засобів щодо вибору і обґрунтування місцеположення як окремого виробничого об'єкта, так і в складі групи підприємств; 3) для позначення технології обґрунтування розміщення підприємств при розробках галузевих і територіальних схем розвитку та розміщення продуктивних сил.

Так, якщо йдеться про технологію процесу розміщення (вибір та обґрунтування пунктів будівництва виробничих об'єктів або розширення та реконструкція діючих), то в цьому випадку поняття «розміщення» має найчастіше такий зміст. Наприклад, при розміщенні промислового об'єкта вирішується коло основних питань: розробка проектного документа (техніко-економічного обґрунтування або техніко-економічного розрахунку); визначення пунктів і зон збуту готової продукції, виробничих, технологічних та економічних зв'язків; розрахунки поставок сировини та матеріалів; вибір майданчика для будівництва об'єкта; встановлення джерел покриття конкретних потреб підприємства в енерго- і водопостачанні, трудових та інших ресурсах; розробка проектної документації і встановлення термінів будівництва об'єкта.

На наш погляд, у першому значенні розміщення продуктивних сил, яке склалося в галузевому і територіальних розрізах, тобто сучасний стан розміщення, а також фактори, котрі це зумовили, входить до предмета вивчення економічної географії. Технологію ж процесу розміщення, про яку йшла мова вище, слід віднести до предмета дослідження окремої науки, позначувану однойменним терміном «розміщення продуктивних сил» або інакше «економіка розміщення продуктивних сил». У такому розумінні ця наука набуває статусу інженерно-економічної дисципліни, тісно пов'язаної не тільки з регіональною економікою, економічною географією, а і з економікою підприємства та іншими конкретними економічними науками, а також не меншою мірою з технологією виробничих процесів, промисловим та громадським будівництвом та іншими дисциплінами інженерного характеру.

Висновок. До предмета дослідження розміщення промисловості як складової наукової дисципліни «розміщення продуктивних сил» («економіка розміщення продуктивних сил») слід віднести технологію процесу розміщення, тобто сукупність заходів, дій та засобів щодо вибору і обґрунтування місцеположення як окремого промислового об'єкта, так і в складі групи підприємств, а також технологію обґрунтування галузевих і територіальних схем розвитку та розміщення галузей промислового виробництва.

Джерела та література:

1. Адамеску А., Кистанов В., Кистанова Н., Копылов Н. К изучению региональной экономики // Экономист. – 2000. - № 3. – С. 93-96.
2. Алаев Э.Б. Социально-экономическая география: Понятийно-терминологический словарь. – М.: Мысль, 1983. – 350 с.
3. Гранберг А.Г. Основы региональной экономики: Учеб. для вузов. – 3-е изд. – М.: ГУВШЭ, 2003. – 495 с.
4. Дорогунцов С.І., Фашевський М.І., Чернюк Л.Г. Економіка регіонів України та особливості регіонального розвитку. – В кн.: Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: Підручник / За заг. ред. С.І. Дорогунцова. – 2-ге вид. – К.: КНЕУ, 2007. – 992 с.
5. Єпіфанов А.О., Сало І.В. Регіональна економіка. – К.: Наукова думка, 1999. – 343 с.
6. Мазур А.Г. Методологічні аспекти становлення та розвитку регіональної економіки // Економіка України. – 2000. - № 4. – С. 45-48.
7. Некрасов Н.Н. Проблемы региональной экономики. – М.: Мысль, 1974. – 67 с.
8. Пробст А.Е. Региональная экономика и экономическая география. – В сб.: Теоретические аспекты экономической географии. – Л.: 1975.
9. Тимчук М.Ф. Регіональна економіка: Конспект лекцій. – К.: ІММБ, 1998. – 57 с.

